

DOŚWIADCZENIA FIŃSKIE W ZAKRESIE DZIAŁALNOŚCI DORADCZEJ DLA FIRM Z SEKTORA MSP¹

Łukasz Potocki

CASE-Doradcy Sp. z o.o.

Jednym z przykładów państw z dobrze funkcjonującą i rozwiniętą gospodarką rynkową jest Finlandia. System wspomagający przedsiębiorczość w tym kraju to przede wszystkim sieć instytucji wsparcia biznesu, jednostki naukowe i badawcze oraz organizacje przedsiębiorców. W artykule zaprezentowana jest struktura organizacyjna oraz przykłady działań wspierających przedsiębiorczość podejmowanych przez instytucje otoczenia biznesu na poziomie krajowym i regionalnym (na przykładzie regionu Północnej Karelii). Aby w pełni ukazać to zagadnienie w artykule nakreślona została sytuacja gospodarcza kraju oraz zaprezentowany został region. W ostatniej części przedstawiono przykłady projektów i realizowanych inicjatyw skierowanych do przedsiębiorców.

Prezentacja sytuacji gospodarczej Finlandii

Finlandia jest państwem niepodległym od 1917 r. Wcześniej przez ponad 600 lat była częścią Królestwa Szwecji (do roku 1809), a następnie przez ponad 100 lat znajdowała się pod władaniem Imperium Rosyjskiego (pomiędzy 1809 r. a 1917 r.). Powiązania z innymi państwami nordyckimi przez lata kształtowały państwowość Finlandii. Położenie geopolityczne sprzyjało wymianie kulturowej, ale też było przyczyną licznych konfliktów i rywalizacji o strefę wpływów pomiędzy Szwecją i Rosją. Prowadzenie rosyjskie, przez praktycznie cały XIX wiek, przyczyniło się jednak do rozwoju kulturalnego, ekonomicznego i politycznego Finlandii. Jednym ze znaczących wydarzeń było m.in. przyznanie prawa głosu kobietom w wyborach parlamentarnych w 1906 r. Pomimo rosyjskiej zależności, społeczeństwo rozwijało się w „zachodnim stylu”. Sytuacja gospodarcza Finlandii uległa zmianie na początku XX wieku. Wewnętrzne (w tym szczególnie polityczne) problemy nie sprzyjały rozwojowi. Do-

datkowym negatywnym czynnikiem stały się uwarunkowania międzynarodowe. Sytuacja poprawiła się po II wojnie światowej. Finlandia od początku lat dziewięćdziesiątych zintensyfikowała działania w kierunku integracji europejskiej, a w 1995 r. stała się członkiem Unii Europejskiej. W 2002 r. przyjęła wspólną europejską walutę euro.

Finlandia jest obecnie jednym z najbardziej rozwiniętych państw świata. Konkurencyjna gospodarka jest wynikiem przede wszystkim specjalistycznej wiedzy i umiejętności Finów oraz mądrze prowadzonej polityki gospodarczej. Do pozostałych istotnych czynników wpływających na wysoką konkurencyjność fińskiej gospodarki zaliczyć należy: bardzo dobrze rozwiniętą infrastrukturę (w tym komunikacyjną, transportową, etc.), wysoki poziom wykształcenia społeczeństwa, wysokie wydatki na działalność B+R, doskonałą znajomość języków obcych (w tym w szczególności języka angielskiego i szwedzkiego), stabilną sytuację polityczną, korzystne położenie geopolityczne.

W 2004 r. produkt narodowy brutto (PKB) Finlandii wyniósł 150 mld euro, z czego 30,2% wygenerował przemysł i budownictwo, a 66,7% sektor usług (w tym sektor publiczny – 18,6%, a sektor prywatny – 48,1%)². Do najważniejszych sektorów fińskiej gospodarki zaliczyć należy: informatykę i sektor technologii komunikacyjnych, przemysł metalurgiczny, chemiczny oraz drzewny.

Na wyniki fińskiej gospodarki w dużym stopniu wpływają wyniki handlu zagranicznego. Około 29% produktu narodowego brutto jest generowane przez eksport. 60% eksportu jest kierowane do państw Unii Europejskiej: Niemiec – 11%, Szwecji – 11%, Wielkiej Brytanii – 7% i Francji – 3,5%. Z innych państw największy udział w eksporcie posiada Rosja – około 9%. Należy zwrócić uwagę, że na początku lat osiemdziesiątych udział Związku Radzieckiego w eksporcie ogółem stanowił aż 27%. Do najbardziej proeksportowych branż zaliczyć należy przemysł elektroniczny, drzewny oraz metalurgiczny³.

Finlandia charakteryzuje się strukturą importu świadczącą o wysokiej konkurencyjności jej gospodarki. Ponad 70% importu stanowią surowce i półprodukty, w tym 39% stanowią dobra inwestycyjne, a 33% energia. Dobra konsumpcyjne stanowią jedynie około 12% importu. Podobnie jak w przypadku eksportu, również w przypadku importu Niemcy są najważniejszym partnerem handlowym Finlandii – 14% importu. Ważną rolę odgrywa również Rosja,

¹ Artykuł został opracowany na podstawie wyników prac Grupy Roboczej e-barometr

² Dane pochodzą z informacji statystycznych na www.stats.fi

³ Dane pochodzą z dokumentu *Industrial relations and labour legislation in Finland* opracowanego przez Ministerstwo Pracy Finlandii.

na którą przypada 13% ogółu fińskiego importu. Na przestrzeni ostatniej dekady notowano wzrost zarówno importu jak i eksportu.

Tabela 1. Zmiana na rynku pracy (w tys. osób).

	2007/08	2006/08	zmiana, % 2007/08 - 2006/08
Zatrudnienie	2 558	2 506	2,1
Liczba bezrobotnych	162	185	-12,5
Liczba osób pracujących	2 719	2 691	1,1
Liczba osób niepracujących	1 264	1 274	-0,8
			Zmiana procentowa
Wskaźnik zatrudnienia	71,5	70,5	1,0
Wskaźnik bezrobocia	5,9	6,9	-0,9
Wskaźnik siły roboczej, %	68,3	67,9	0,4

Źródło: www.tilastokeskus.fi

Od roku 1995 r. liczba inwestycji podejmowanych przez fińskie przedsiębiorstwa za granicą jest dwukrotnie wyższa od tych podejmowanych w kraju i kształtuje się na poziomie około 60 mld euro rocznie. Z drugiej strony wartość zagranicznych inwestycji w Finlandii przewyższa inwestycje podejmowane przez Finów za granicą.

Scena przedsiębiorczości w Finlandii jest zdominowana przez małe przedsiębiorstwa. Wśród 232 300 zarejestrowanych przedsiębiorstw 93% stanowią przedsiębiorstwa, które zatrudniają mniej niż 10 osób. Z kolei jedynie 560 przedsiębiorstw zatrudnia powyżej 250 osób. Finlandia jest jednym z krajów, który wydaje najwięcej w UE (w relacji do PKB) na działalność badawczo-rozwojową. Sektor ten zatrudnia przeszło 40 000 pracowników.

W sierpniu 2007 r. liczba zatrudnionych osób w Finlandii wynosiła 2 558 tysięcy i była o 52 tysiące wyższa niż rok wcześniej. W tym okresie zatrudnienie wzrosło w sektorze prywatnym, natomiast nieznacznie spadło w sektorze publicznym. Wskaźnik zatrudnienia wśród osób w przedziale wiekowym od 15 do 64 lat wyniósł 71,5 % (w Polsce niewiele ponad 50%). Wskaźnik zatrudnienia wśród mężczyzn kształtował się na poziomie 74,1%, natomiast wśród kobiet 69%. Wskaźnik bezrobocia wyniósł w sierpniu 2007 roku 5,9%⁴. W tym czasie zarejestrowanych było 162 tysiące bezrobotnych, o 23 tysiące mniej niż rok wcześniej. Podstawowe dane charakteryzujące sytuację na fińskim rynku pracy w ostatnim roku (od sierpnia do sierpnia)

zostały zaprezentowane w Tabeli 1.

Jednym z najważniejszych problemów fińskiej gospodarki jest pogarszająca się struktura demograficzna. Aktualnie w Finlandii mieszka 5 277 tysięcy osób. W ostatnich 25 latach obserwuje się stabilny wzrost ludności, przy czym uwagę zwraca coraz mniej liczna, szczególnie w ostatnich 10 latach, grupa osób w wieku 0-14 lat, co wskazuje na postępujący proces starzenia się społeczeństwa fińskiego. Tabela 2 przedstawia sytuację demograficzną w państwie i zmiany liczby ludności w poszczególnych przedziałach wiekowych na przestrzeni 25 ostatnich lat.

Tabela 2. Liczba ludności Finlandii w przedziałach wiekowych w latach 1980-2006

rok	Liczba ludności	wiek 0-14	wiek 15-64	wiek 65+	0-14%	15-64%	65+ %
1980	4,787,778	965,209	3,245,187	577,382	20.2	67.8	12.1
1985	4,910,664	951,532	3,341,398	617,734	19.4	68.0	12.6
1990	4,998,478	964,203	3,361,310	672,965	19.3	67.2	13.5
1995	5,116,826	971,770	3,412,639	732,417	19.0	66.7	14.3
2000	5,181,115	936,333	3,467,584	777,198	18.1	66.9	15.0
2005	5,255,580	906,904	3,507,511	841,165	17.3	66.7	16.0
2006	5,276,955	901,181	3,507,057	868,717	17.1	66.5	16.5

Źródło: www.tilastokeskus.fi

Instytucje wspierające przedsiębiorczość w Finlandii

W Finlandii bardzo rozwinięta jest sieć wsparcia przedsiębiorczości. Istnieje wiele instytucji, które podejmują działania promujące i stymulujące konkurencyjność fińskich przedsiębiorstw.

Jedną z wiodących instytucji są **Izby Gospodarcze** (Chambers of Commerce), które zajmują się przede wszystkim wsparciem przedsiębiorczości oraz konkurencyjności fińskich firm w kraju i za granicą⁵. Naczelna Izba Gospodarcza wraz z 19 Izbami Regionalnymi udziela pomocy w rozwoju biznesu, wpływa na procesy legislacyjne i współuczestniczy w tworzeniu rozwiązań prawnych w zakresie polityki gospodarczej. Do najważniejszych zadań izb zaliczyć należy organizację szkoleń i warsztatów oraz doradztwo gospodarcze i podatkowe. Poszczególne izby liczą ponad 16 tysięcy członków.

Innego typu instytucją jest **Stowarzyszenie Fiń-**

⁴ Dane pochodzą na podstawie informacji Urzędu Statystycznego Finlandii.

⁵ Więcej informacji o działalności Izby Gospodarczych w Finlandii można znaleźć na www.kauppakamari.fi

skiego Przemysłu EK (Confederation of Finnish Industries EK)⁶. Jest to wiodąca instytucja reprezentująca prywatnych przedsiębiorców, przede wszystkim z sektora przemysłowego. Stowarzyszenie ściśle współpracuje z innymi tego typu organizacjami w Finlandii. Liczy około 16 tysięcy członków, w większości przedstawicieli małych i średnich przedsiębiorstw⁷, oraz reprezentuje interesy około 950 tysięcy pracowników. Do głównych zadań Stowarzyszenia zaliczyć należy: wspieranie konkurencyjności i stymulowanie rozwoju przedsiębiorstw poprzez wskazywanie możliwości wykorzystywania procesów globalizacji w rozwoju ekonomicznym (w tym przede wszystkim poprzez stymulowanie współpracy) oraz udzielaniu bezpośredniego wsparcia swoim członkom.

Kolejną organizacją jest instytucja **Jobs and Society**. Jest to organizacja, której główne zadanie polega na ułatwianiu rozpoczynania nowych biznesowych przedsięwzięć. Instytucja skupia 30 agencji regionalnych (posiadających około 80 oddziałów) zajmujących się przede wszystkim doradztwem. Zasadnicze cele obejmują wsparcie przedsiębiorczości i podejmowanie działań zmierzających do promowania przedsięwzięć biznesowych na poziomie lokalnym. Instytucja pomaga w tworzeniu przedsiębiorstw (około 6,5 tysiąca rocznie), współuczestniczy w transferze wiedzy (przekazywaniu informacji ze „starych” do „nowych” przedsiębiorstw). Realizacja tych działań odbywa się poprzez pomoc w przygotowywaniu biznes planów, planowaniu projekcji finansowych, opracowywaniu analiz rynkowych oraz wyborze odpowiedniej formy prowadzenia działalności⁸.

Działania doradcze dla przedsiębiorstw świadczy również **Federacja Fińskich Przedsiębiorstw** (The Federation of Finnish Enterprises). Federacja liczy około 90 tysięcy członków i jest największą tego typu organizacją w Finlandii. Bierze ona aktywny udział w procesie podejmowania decyzji i tworzeniu rozwiązań prawnych związanych z polityką gospodarczą państwa. Federacja przygotowuje cykliczne oceny i analizy sytuacji gospodarczej w Finlandii. Zasadnicze działania podejmowane są przez 21 regionalnych oddziałów Federacji⁹. Regionalne oddziały współpracują z lokalnymi stowarzyszeniami i izbami handlowymi.

Finpro to stowarzyszenie założone przez fińskie

przedsiębiorstwa, które działa na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw, zapewniając im dostęp do usług na całym świecie. Organizacja działa poprzez fińskie izby gospodarcze w 40 państwach.

W Finlandii działają również organizacje związków zawodowych. Jedną z nich jest **SAK** (The Central Organisation of Finnish Trade Unions SAK). Jest to organizacja skupiająca 21 związków zawodowych reprezentujących interesy pracowników przemysłu, sektora usług oraz sektora publicznego. Głównym jej zadaniem jest ochrona interesów pracowników, pomoc w zakresie zawierania zbiorowych układów pracy oraz udzielanie porad, pomocy prawnej i organizowanie szkoleń. Organizacją związków zawodowych jest również **STTK Fińskie Stowarzyszenia Pracowników** (The Finnish Confederation of Salaried Employees STTK). W STTK stowarzyszonych jest 20 związków zawodowych, które łącznie skupiają ponad 650 tysięcy pracowników z różnych sektorów.

Spośród instytucji wsparcia przedsiębiorczości działających w Finlandii warto jeszcze zwrócić uwagę na organizacje sektorowe, reprezentujące przedsiębiorców w określonych obszarach działalności. Jedną z takich organizacji jest m.in. **Unia Producentów Rolnych i Właścicieli Lasów** (The Central Union of Agricultural Producers and Forest Owners MTK). Jej działania koncentrują się przede wszystkim w obszarze energii odnawialnej, a także chronieniu interesów przedsiębiorców z terenów wiejskich i leśników. W 2006 r. organizacja miała ponad 164 tysiące członków. Działa ona poprzez sieć 16 regionalnych oddziałów, głównie udzielając specjalistycznych porad i organizując szkolenia¹⁰.

Specyfika działalności doradczej na przykładzie regionu Północnej Karelii

Charakterystyka regionu Północnej Karelii

Region Północnej Karelii wchodzi w skład obszaru nazywanego Karelią, której ziemie w zdecydowanej większości położone są obecnie na terenie Rosji. Na obszarze Finlandii znajduje się Północna oraz Południowa Karelia. Region Północnej Karelii to obszar o powierzchni 21 585 km, który zamieszkuje około 168 tys. osób. Powierzchnia wodna w tym

⁶ Więcej informacji na www.ek.fi

⁷ 96% członków Stowarzyszenia Fińskiego Przemysłu to przedstawiciele MSP.

⁸ Więcej na www.uusyrityskeskus.fi

⁹ Więcej na www.yrittajat.fi

¹⁰ Więcej na www.mtk.fi

regionie stanowi prawie 17% obszaru. Jest to najbardziej wysunięty na wschód region Finlandii z 300 km granicą z Rosją, która stanowi jednocześnie granicę zewnętrzną Unii Europejskiej. W regionie znajduje się przejście graniczne Vartsila – Nirala, które rocznie przekracza około miliona osób.

W samym regionie Północnej Karelii zarejestrowanych jest ponad 6 tysięcy przedsiębiorstw, głównie z sektorów: metalurgicznego, przetwórstwa plastiku, drzewnego, informatyki i technologii komunikacyjnych oraz turystyki. Do największych firm zlokalizowanych w regionie zaliczyć należy firmę Perlos, dostawca komponentów dla Nokii, firmę Abloy - producenta zamków, oraz firmę Timberjack wchodzącą w skład międzynarodowej grupy John Deere. Przedsiębiorstwa korzystają z udogodnień jakie oferowane są im przez instytucje otoczenia biznesu, w tym przede wszystkim z różnego rodzaju ekspertyz przygotowywanych na potrzeby firm, zindywidualizowanego doradztwa biznesowego oraz finansowych usług wsparcia dla biznesu. Ważnym czynnikiem stymulującym przedsiębiorczość w regionie jest rozwinięta współpraca pomiędzy uniwersytetami, a innymi organizacjami otoczenia biznesu. Przykładowo Uniwersytet w Joensuu prowadzi badania w ścisłej współpracy z Parkiem Naukowym w Joensuu. Rozwój przedsiębiorczości w regionie Północnej Karelii jest ponadto stymulowany dostępnymi, preferencyjnymi instrumentami finansowymi (w tym współfinansowanymi z środków strukturalnych). W ostatnich latach aktywnie ze wsparcia unijnego korzystał zwłaszcza przemysł metalurgiczny.

Jak wspomniano wcześniej, jednym z najważniejszych czynników kształtujących wysoką konkurencyjność fińskiej gospodarki jest system edukacji. Spośród mieszkańców Północnej aż 18% populacji posiada wyższe wykształcenie. Wśród instytucji edukacyjnych największą renomę posiada Uniwersytet w Joensuu oraz Politechnika Północnej Karelii, gdzie studenci mają możliwość uczestniczenia w programach naukowych z zakresu przetwórstwa plastiku, inżynierii elektrycznej oraz technologii informacyjnych. Ponadto w regionie istnieje możliwość kształcenia ustawicznego, np. w North Karelia Educational Federation of Municipalities - drugiej co do wielkości organizacji w Finlandii, oferującej programy m.in. dla obecnych i przyszłych pracowników z sektora metalurgicznego. W tych trzech jednostkach naukowych kształci się około 20 000 osób rocznie.

Przedsiębiorstwa zlokalizowane w regionie budu-

ją swoją pozycję konkurencyjną głównie w oparciu o stosowanie innowacyjnych rozwiązań (Finlandia należy do grupy krajów, w których koszty pracy są najwyższe). Jedną z metod jest uczestnictwo w regionalnych, narodowych i międzynarodowych programach technologicznych i programach mających na celu promowanie innowacyjności. Do głównych produktów i usług wytwarzanych przez firmy w regionie Joensuu zaliczyć należy: zamki i systemy zabezpieczeń, wyposażenie maszyn i urządzeń drogowych, wyposażenie tartaków, ładowarki, blachy i kontenery, materiały elastyczne z plastiku itp. Wiele znanych na rynku fińskim, a także na rynku globalnym firm ulokowało swoją działalność w Północnej Karelii. W dziedzinie telekomunikacji i elektroniki należą do nich m.in. Perlos (wytwórca technicznych komponentów dla przemysłu telekomunikacyjnego np. obudowy do telefonów komórkowych), Exel, Greenfox, Toolman. W leśnictwie Timberjack (producent maszyn stosowanych do prac w lasach), Kesla, Outokummun Metalli, Kit-Sell. W przemyśle metalowym Outokumpu Technology Turula, Rakennustempo, New Steel, Ouneva. W transporcie Mantsinen, Konepaja Antti Ranta, Veekmas. W przemyśle farmaceutycznym David Industries, Valukumpu, Thermo Labsystem.

Instytucje wsparcia biznesu na poziomie regionalnym oraz przykłady podejmowanych działań doradczych.

Podobnie jak na poziomie krajowym również na poziomie regionalnym i lokalnym w Finlandii istnieje dobrze rozwinięta sieć wsparcia biznesu. Do najważniejszych jednostek otoczenia biznesu o charakterze naukowym w regionie zaliczyć należy przede wszystkim **Uniwersytet w Joensuu**, **Uniwersytet Nauk Stosowanych w Północnej Karelii** oraz **Ośrodek Szkolenia i Warsztatów Północnej Karelii** (Municipal Education and Training Consortium). Spośród innych organizacji warto zwrócić uwagę na działalność organizacji o nazwie **Finnvera**, zajmującej się promowaniem oraz stymulowaniem internacjonalizacji lokalnych firm. Finnvera posiada 16 regionalnych biur, a z jej usług regularnie korzysta około 28 tysięcy klientów rocznie. Działalność Finnvery finansowana jest z budżetu państwa¹¹. Kolejną ważną instytucją jest **Tekes**, która zajmuje się finansowaniem projektów o charakterze badawczo-rozwojowym. Podobnie jak w przypadku Finnvery działalność finansowana jest z budżetu państwa. Tekes finansuje zarówno projekty realizowane przez

¹¹ Więcej na www.finnvera.fi

przedsiębiorstwa, jak i jednostki naukowe. Ponadto oferuje partnerom zagranicznym możliwość poszukiwania nowoczesnych technologii w Finlandii¹². Działania doradcze nie tylko na poziomie regionalnym oferuje również **EFI**. Jest to międzynarodowa instytucja powołana przez państwa europejskie. 30 czerwca 2007 r. konwencję o przynależności do EFI ratyfikowało 15 państw europejskich¹³. EFI zajmuje się promocją, finansowaniem i stymulowaniem współpracy przy projektach badawczych związanych z leśnictwem na poziomie paneuropejskim.

Do innych instytucji otoczenia biznesu operujących w regionie Północnej Karelii zaliczyć należy:

- **Przedsiębiorstwo Rozwoju Regionalnego miasta Joensuu** (Joensuu Regional Development Company Josesk), prowadzące działalność z zakresu polityki regionalnej, doradztwa biznesowego i działań marketingowych w regionie,
- **Ośrodek Rozwoju i Informacji** (Centre for Development and Information in Central Karelia), którego głównym zadaniem jest zwiększanie konkurencyjności przedsiębiorstw i tworzenie innowacyjnych przedsiębiorstw,
- **Lieksa Development Agency**, agencja rozwoju mająca na celu stymulowanie przedsiębiorczości na poziomie lokalnym,
- **Agencja Inicjatyw Północnej Karelii** (North Karelia Enterprise Agency), pomagająca osobom chcącym założyć własną działalność gospodarczą czy
- **ProAgria** zajmująca się wsparciem w obszarze rolnictwa.

Jedną z ważniejszych instytucji, która zajmuje się rozwojem przedsiębiorczości w regionie jest **Centrum Zatrudnienia i Rozwoju Ekonomicznego** (Employment and Economic Development Centres, T&E Centres). Jest to regionalna agencja rządowa (jedna z 15 w kraju) realizująca i finansująca projekty Ministerstwa Handlu i Przemysłu. Działania T&E Center są kierowane przede wszystkim do małych i średnich przedsiębiorstw¹⁴. T&E Centres są również dysponentami (instytucjami zarządzającymi na poziomie regionalnym) środków unijnych przeznaczonych dla firm. Do przykładowych działań realizowanych przez tę instytucję zaliczyć należy współfinansowanie projektów inwestycyjnych i projektów rozwojowych małych i średnich przedsiębiorstw oraz finansowanie projektów, których celem jest poprawa jakości funkcjonowania instytucji otoczenia biznesu

na poziomie regionalnym.

Projekty inwestycyjne mają na celu pomoc przedsiębiorstwom w podnoszeniu ich międzynarodowej konkurencyjności poprzez pomoc (szczególnie finansową) we wprowadzaniu innowacyjnych rozwiązań (organizacyjnych, procesowych i produktowych). Działania tego typu są kierowane do praktycznie wszystkich przedsiębiorstw z wyłączeniem firm z sektorów: rolniczego, leśnictwa oraz rybołówstwa. W przypadku branży budowlanej i transportowej może ona obejmować jedynie małych przedsiębiorców. Pomoc może być również udzielona jednostkom samorządowym oraz instytucjom otoczenia biznesu, pod warunkiem, że pośrednio będzie ona skierowana do przedsiębiorstw. Udzielana jest ona również osobom rozpoczynającym prowadzenie działalności gospodarczej. Do najpopularniejszych form wsparcia zaliczyć należy udzielenie dotacji lub grantów inwestycyjnych na zakup sprzętu i wyposażenia, czy zakup nieruchomości lub terenów pod określoną działalność. Dofinansowanie podejmowanych inwestycji może przybrać różny wymiar i jest zależne od miejsca prowadzenia działalności. W Finlandii mamy do czynienia z podziałem na cztery obszary, w których bezpośrednio dofinansowanie wynosi odpowiednio 30%, 24%, 15% lub 10% ponoszonych kosztów. Przykładowo region Północnej Karelii należy do obszaru I, w którym dofinansowanie sięga 30%.

Programy stymulujące rozwój małych i średnich przedsiębiorstw mają również na celu umiędzynarodowienie działalności firm. W ramach tego typu programów finansowanie jest kierowane wyłącznie dla małych i średnich przedsiębiorstw. Pomoc finansowa może być udzielona m.in. na udział zewnętrznych ekspertów i konsultantów, nawiązywanie zagranicznych kontaktów kooperacyjnych, uczestnictwo w międzynarodowych targach i seminariach. Dofinansowanie może być udzielone maksymalnie na okres 24 miesięcy.

¹² Więcej na www.tekes.fi

¹³ Państwa, które ratyfikowały konwencję to: Austria, Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Dania, Finlandia, Niemcy, Łotwa, Norwegia, Portugalia, Rumunia, Słowenia, Hiszpania, Szwecja i Turcja.

¹⁴ Małe i średnie przedsiębiorstwa w Finlandii to firmy zatrudniające poniżej 250 osób, których roczny obrót nie przekracza 40 mln euro.